

Současná diskuse o smyslu korpusové lingvistiky zdaleka není u konce. Celkově proto přínos publikace *Deutsch und Tschechisch im Vergleich. Korpuslinguistische Studien II* (rec. Mgr. E. Cieslarová, PhD., autorka mnoha zdařilých korpusově zaměřených frazeologických prací) vidím především v pestrosti aktuálních témat současného korpusově-lingvistického diskurzu, která mohou být pro řadu čtenářů užitečnou inspirací či východiskem pro odbornou diskusi či další práci.

I. Kratochvílová

* Korpusbasierte linguistische Studien II. MU Brno 2011. 136 s.

Karla Brücknerová: Skici ze současné estetické výchovy*

Když mi z redakce univerzitní revue byla doručena publikace K. Brücknerové se žádostí o recenzi, byl jsem mile překvapen a potěšen, že se v dnešní uspěchané, „odesetetizované“ a hodnotově zvrácené době našel ještě někdo, kdo je aisthetikos (řec.) – vnímavý ke kráse. A hlavně, že ho tato oblast oslovuje a poutá natolik, že je ochoten věnovat kráse a potažmo výchově krásou a ke kráse mnoho hodin usilovné práce. Moje euforie vyvolaná novým titulem ze sféry, která je již minimálně dvacet let trestuhodně zanedbávaná a prakticky leží úhorem, začala však slábnout úměrně tomu, jak jsem pročítal rozvržení pojednávaných otázek v obsahu knihy. Postupně jsem poznal, že její gros se týká převážně problematiky výtvarné výchovy, přičemž výchova estetická slouží autorce jen pro uvedení a zarámování současného výtvarnévýchovného dění na českých školách.

Autorka svůj spis založený na disertační práci pojímá jako *imaginární náčrtník*. Proč

ale činí nominativním centrem názvu své práce termín skici? Pokud jen proto, že její rodiče „odmalíčka podporovali mé snahy skicovat“, byl by to pro volbu názvu publikace, která má zjevně vědecké aspirace, věru slabý argument. Protože sama tento pojem skica nevymezuje, bude ho čtenář chápat v jeho tradičním významu – tedy jako náčrt, zběžný nástin či návrh něčeho ještě nehotového. Když uživatel českého jazyka skicuje, tak črtá a jen naznačuje svoji první představu o něčem, co se mu v mysli rodí, ale dosud to nemá definitivní podobu. Protože jsem přesvědčen, že v tomto významu jej autorka neměla v úmyslu užít, považuji ho za nevhodný.

Teprve při pročítání spisu si uvědomuji, co ji vedlo k užítí tohoto výrazu. Jestliže se ve své práci zabývá převážně (na 90 % textu celé publikace) výtvarnou výchovou a o estetické výchově pojednává pouze v prvních dvou kapitolách (na 19 stranách), vrací mě toto zjištění zpět k názvu publikace a právem se ptám, proč K. Brücknerová v názvu neodkazuje na problematiku, která v ní dominuje? Neměl by v něm místo atributu *estetická* (výchova) figurovat výraz výtvarná, který by adekvátněji reflektoval skutečnou obsahovou náplň práce?

Spis je rozdělen do pěti kapitol, lišících se nejen rozsahem, ale i charakterem pojednávané problematiky. V prvních z nich (nejméně rozsáhlé) nazvané *Pojem estetická výchova* se autorka zamýšlí nad pojmem estetická výchova. Citací z *Aesthetic Education* E. W. Eisnera („*Estetická výchova je tak trochu hybrid*“) předjímá své úvahy o estetické výchově a naznačuje tak i své pochybnosti (a rozpaky) o obsahové a terminologické výstižnosti tohoto sousloví. Většina teoretiků estetické výchovy v zemích českých však Eisnerovo mínění nesdílí; termín se jim nejeví ani jako kříženec, ani jako zrůda. Jako nejednoznačný a nepřesný (s. 11) se může autorce zdát pouze do té chvíle, než si vymezí jeho sémantický

obsah a rozsah. V tomto směru promarnila možnost hledat poučení v dílech celé řady českých teoretiků estetické výchovy a reflektovat ve své práci i jejich vidění. Namátkou (v abecedním pořadí) připomínám např. studii *Od předmětu estetiky k obsahu a úkolům estetické výchovy* Františka Holešovského, kapitoly z filozofie výchovy *Člověk – hodnoty – výchova* Stanislavy Kučerové, psychologicky koncipované studie o vnímání uměleckého díla Jozefa Kurice, *Krása, umění a výchova* Vladimíra Spousty, *Úvod do teorie estetické výchovy* B. S. Urbana, ale též díla polských autorů, např. *Estetika i wychowanie* Ireny Wojnarové.

Základem každé teorie je noetická, logická ujasněnost a precizace pojmů, se kterými se operuje. Postrádám proto diskusi, v níž by byly vymezeny pojmy, které autorka hodlá v práci používat. K. Brücknerová termíny estetická výchova, výchova uměním, umělecká výchova a výtvarná výchova, které spolu bezpochyby velmi úzce souvisejí, v některých pasážích své práce mísí a někdy s nimi zachází, jako kdyby se jednalo o synonyma. Nejednou tak čtenáře dostává do rozpaků, protože z jejího výkladu není zřejmé, zda to, co bylo zkoumáno a co popisuje, je výchova estetická či výchova umělecká, což je důsledek rozkolísaného chápání pojmů a jejich terminologické nejasnosti.

Krása jako centrální entita estetické výchovy je opomenuta vůbec, což považuji za kardinální metodologický nedostatek. (Kladu si v té souvislosti otázku, do jaké míry byl ten, kdo vedl doktorandku při přípravě disertační práce, pro zpracovávanou problematiku kompetentní.) Autorka sice čtenáři slibuje: „*Zamlženost pojmu se pokusíme alespoň částečně vyjasnit tím, že popíšeme osm významů, které se pod souslovím estetická výchova vyskytují nejčastěji*“ (s. 11), ale tím se jí „rozmlžit“ pojem nedaří – zdá se mi, že ho spíše ještě více mlží. K onomu základnímu významu, který je

pojmu estetická výchova nejnávlastnější, se dostává až ve druhé kapitole, kde se pouze blíží k jádru pojmu estetický (aesthetic, řecky aisthetikos) ve významu „*vnímavý pro krásu*“ (s. 23). Mám za to, že pojmu aisthéta měla autorka věnovat větší pozornost a rozpracovat i navazující konotace.

Navzdory uvedeným výhradám je prezentace čtyř teoretických přístupů k estetické výchově v podobě čtyř staveb a institucí (chrám, galerie, wellness centrum a sanatorium), zajímavá a nesporně originální. V této kapitole spatřuji jednu z nejhodnotnějších částí celé práce. Uživatel díla tak získává základní představu o struktuře knížky, čímž se mu otevírá i cesta k pochopení smyslu jejího textu. V kapitole *Estetická výchova jako předmět výzkumu* je podrobně pojednáno o metodologii výzkumného šetření. Autorka vymezuje výzkumný problém, rozvažuje o možných přístupech k práci, formuluje výzkumné otázky a vysvětluje důvody, které ji vedly k zúžení výzkumného šetření do oblasti výtvarné výchovy na 2. stupni základní školy. Potvrzuje tak již zmíněnou diskrepanci mezi názvem svého spisu a jeho reálným obsahem.

Nejrozsáhlejší je kapitola čtvrtá, nazvaná *Z praxe současné estetické výchovy*. Podrobně jsou v ní popsány jednotlivé elementy formující podobu výtvarné výchovy, pojetí hodnot ve výtvarné výchově, jejího smyslu a řádu v každodenním jejím uskutečňování. Při pročítání citovaných autentických výpovědí explorovaných učitelů mě překvapuje způsob, jakým se někteří z nich vyjadřují; nekultivovaně, bez respektu ke svému mateřskému jazyku, vypomáhající si při absenci myšlenky přehršlí „plevelných“, významově prázdných slov (např. na s. 67 *No...tak jakože, prostě...*). I když se jednalo o neformální rozhovory, svědčí to o výrazném úpadku mluveného projevu. Kladu si otázku, jak je možné, že učitel předmětu s výrazným estetickovýchovným posláním si neuvědomuje, že kultivace

estetického citění žáků musí probíhat komplexně ve všech jeho složkách – tedy i prostřednictvím verbálního kontaktu.

Zvláště oceňuji subkapitolu *Výtvarná výchova v akci: Co se skutečně děje*, která patří k nejrozsáhlejším (s. 58–113); v ní je věnována pozornost prezentaci hodnot ve výuce, práci se vzorem (vzor učitele, žákovské práce), vzorům ze světa umění, hodnocení práce během výtvarného procesu a hodnocení závěrečnému. Je v ní předestřeno i hodnocení žáků, diskuse o vzorech a pohled na žáky. Pozitivně kvitují maximální autorčinu snahu o vizualizaci textu v zájmu posílení názornosti, která je příznačná pro celou publikaci; kapitolu provázejí bohaté graficky zpracované přehledy a obrazový materiál dokumentující práci s dětmi.

Pátá kapitola (skica) *Zakotvená teorie estetické výchovy* získaný výzkumný materiál zpracovává s cílem prezentovat čtyři koncepce výtvarné výchovy, jež formuluje do této podoby:

1. manufaktury směřující za pečlivostí a jistotou,
2. školy zvyrazňující získání dovedností a výtvarného citění,
3. hřiště překypující hrou, dětskou spontaneitou a kreativitou,
4. ateliéry usilující o výraz a umění.

Závěrečné úvahy nad pěti skicami rekapitulují podstatná zjištění, k nimž autorka ve svém díle dospěla, a odkrývají možnosti, jak její poznatky zúročit a co z nich může vytěžit pedagogická teorie, empirie a učitelé v praxi. Výzkumné výsledky poskytují zajímavý obraz současné školské praxe a jsou s to výrazně obohatit práci učitelů výtvarné výchovy ve všech jejích oblastech. Vnímavý čtenář schopný číst mezi řádky může být inspirován i k realizaci dalších výzkumných aktivit, které autorka svou knihou nabízí.

Pro případnou reedici spisu uvádím některá zjištěná pochybení vůči ortografickým zásadám českého jazyka. Např. chybný tvar přechodníku *potvrzujícíe* (s.

22), stylisticky nevhodné spojení *motivační kanál* (na s. 67) nebo v praxi sice běžně užívaný, ale v seriózní vědecké práci nevhodný termín *výtvarka* (s. 172), chyby ve větné interpunkci na s. 22, 40, 137, 140 aj.

Práce je výsledkem autorčina poctivého úsilí, při němž využila pramenný materiál, odbornou literaturu a výsledky výzkumu k vytvoření svého konceptu praktické realizace výtvarné výchovy na základní škole. Protože výzkumný materiál třídí, interpretuje a vizualizuje v podobě přehledných grafů, nutí čtenáře k myšlenkové spolupráci a získává ho tak pro svoji vizi. Výklad je psán kultivovaným a osobitým jazykem, jenž dovoluje autorce odvážně a sebevědomě formulovat vlastní názory, v nichž je však mnohdy více zbožného přání a příslibu, než jaký může svou prací splnit.

Nejvýše oceňuji autorčino osobité a originální myšlení a schopnost metaforického vyjadřování. Karle Brücknerové se podařilo vytvořit originální dílo, jehož využitelnost pro posuzování současné školské praxe v oblasti výtvarné výchovy je nesporná. Přeji oběma – autorce i knižce – aby našly vnímavé, uměnímilovné čtenáře především (ale nejen) v řadách zanícených učitelů výtvarné výchovy. V. Spousta

* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 190 s.

Česko: organizovaný zločin?*

Badatelská produkce Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity na sebe koncem roku 2011 upozornila vydáním pozoruhodné práce svých mladých pracovníků, která nepochybně nejen z pohledu našeho běžného občana reflektuje přinejmenším jeden z nepřehlédnutelných úhlů pohledu na soudobý stav naší země. Zřejmě nikoli náhodou zhruba ve